

چرا ایران به المپیک‌های «مسکو» و «لس آنجلس» نرفت؟

داستان دو تحریم

محمد حاجی‌خانی // روزنامه‌نگار

مجلس وقت داشتیم، درنهایت وزارت امور خارجه به ما گفت که در المپیک شرکت نکنیم. البته با توجه به شرایط آن زمان ورزش ایران، نمی‌توانستیم تیم خوبی اعزام کنیم و اگر می‌رفتیم هم نتیجه خوبی نمی‌گرفتیم. در بازی‌های آسیایی ۱۹۸۲ هم خیلی بد نتیجه گرفته بودیم.» به‌هرحال در گیرودار جنگ ایران و عراق، ایران برای دومین بار به المپیک نرفت که با توجه به شرایط آن روز کشور و رابطه‌ی تهران و واشنگتن، امری طبیعی به نظر می‌رسید. برادران محبی، رضا سوخته‌سرایی، علیرضا سلیمانی و مجید ترکان، شاخص‌ترین کشتی‌گیران و علی پاکیزه‌جم و رمضانعلی تیموری، بهترین وزنه‌برداران آن دوره‌ی ایران بودند که برای حضور در المپیک شانس بالایی داشتند. این دو تحریم باعث شد که ورزشکاران شاخص ایران در دهه‌ی هشتاد میلادی موفق به حضور در بزرگ‌ترین رویداد ورزشی جهان نشوند. باین‌حال عده‌ای معتقدند که با توجه به شرایط ایران در آن سال‌ها، حضور پیدا نکردن در المپیک چندان اتفاق عجیبی نبوده است. در سال ۱۹۸۰، ورزش اولویت مهم جامعه نبود و چهار سال بعد هم که کشور درگیر جنگ بود و رفتن به المپیک اتفاق خیلی مهمی نبود. ورزش ایران در آن سال‌ها در اوج نبود و کارشناسان، تک مدال‌هایی آن هم نه به رنگ طلا، برای برادران محبی، مجید ترکان، رضا سوخته‌سرایی و علیرضا سلیمانی پیش‌بینی می‌کردند.

مرتبه المپیک را تحریم کرد، اما این مرتبه اصلاً تب‌وتاب حضور در المپیک در بین اهالی ورزش به وجود نیامد. آن روزها ایران درگیر جنگ با عراق بود و رابطه‌ی تیره‌ای بین ایران و آمریکا برقرار بود و به همین علت ایران خیلی زود تصمیم گرفت ورزشکاران خود را به لس‌آنجلس اعزام نکند و اعلام کرد که به دلیل «سیاست‌های تجاوزکارانه‌ی آمریکا» در المپیک شرکت نمی‌کند. این بار نه از اردو خبری شد و نه قرار بود ورزشکاری به المپیک برود. در بین چند کشوری که المپیک لس‌آنجلس را تحریم کردند، ایران یکی از پیشگامان بود. اسماعیل شمسی، که در آن سال ریاست سازمان تربیت‌بدنی را بر عهده داشت، در این باره می‌گوید: «آن موقع رسم نبود ورزشکاران ایرانی با آمریکایی‌ها مسابقه بدهند و من به خاطر می‌آورم هنگامی که در مسابقات جهانی کشتی، یک کشتی‌گیر ما خلاف این رویه عمل کرد و با حریف آمریکاییش مسابقه داد، رئیس فدراسیون کشتی توبیخ شد و یکی از نشریات آن موقع به نام ارزش و ورزش، به شدت از ما انتقاد کرد.» به گفته‌ی داوودی شمسی، وزارت امور خارجه تصمیم‌گیرنده‌ی اصلی درباره‌ی تحریم المپیک ۱۹۸۴ بود: «به‌هرحال در دولت چندین مرتبه درباره‌ی حضور ایران در المپیک بحث شد. من یاد می‌آید که آقای غفوری‌فرد که آن موقع وزیر نیرو بود، چندان مخالف نبود، من هم همین‌طور. حتی برای تصمیم‌گیری، جلساتی هم با رئیس‌جمهور و رئیس

افغانستان و بحث تحریم پیش آمد.» او درباره‌ی روند تصمیم‌گیری در مورد تحریم المپیک توضیح داد: «در دولت و شورای انقلاب خیلی در این باره بحث شد، من موافق اعزام تیم بودم و حتی رئیس‌جمهور وقت، بنی‌صدر، هم نظری منفی نداشت و درنهایت قرار شد ما سفری به افغانستان داشته باشیم تا نظر افغان‌ها را هم جویا شویم.» پس از کش‌وقوس‌های فراوان، شاه‌حسینی به همراه چندی از روسای فدراسیون‌ها و مسئولان وقت سازمان تربیت بدنی، عازم افغانستان شدند تا نیروهای مخالف دولت تحت حمایت شوروی این کشور (در آن زمان) را راضی کنند تا ایران به المپیک برود، اما مجاهدین افغان و نیروهای معترض به حضور شوروی در افغانستان، مخالف حضور ایران در المپیک بودند و تاکید داشتند که کشورهای اسلامی باید در حمایت از افغانستان، المپیک مسکو را تحریم کنند. این خواسته‌ی افغان‌ها به اطلاع دولت ایران رسید و وزارت امور خارجه بلافاصله به سازمان تربیت‌بدنی اعلام کرد که ایران نیز در اعتراض به تجاوز شوروی به افغانستان، المپیک ۱۹۸۰ را تحریم خواهد کرد. تمامی ورزشکارانی که قرار بود به مسکو اعزام شوند، دور هم جمع شدند و بنی‌صدر برای آنها دلیل تحریم را توضیح داد. به‌این‌ترتیب، المپیک مسکو برای ایران به پایان رسید. شاه‌حسینی درباره‌ی اینکه چرا با حضور ایران در آن دوره از المپیک موافق بود، توضیح می‌دهد: «مرز شوروی به ما نزدیک بود و کافی بود ما خودمان را به جلفا برسانیم و از آن به بعد بقیه‌ی هزینه‌ها با میزبان المپیک بود. به همین دلیل ما می‌توانستیم با یک کاروان عظیم به مسکو برویم و آن بازی‌ها می‌توانست یک کسب تجربه‌ی مناسب برای ما باشد.» در تیم فوتبال ایران، بازیکنان صاحب‌نامی چون ناصر حجازی و علی پروین حضور داشتند و رضا سوخته‌سرایی و برادران محبی از آماده‌ترین کشتی‌گیران آن دوره به‌شمار می‌رفتند که در حسرت شرکت در المپیک ماندند. البته با توجه به خداحافظی محمد نصیری، دارنده‌ی سه مدال المپیک، ایران در آن دوره وزنه‌بردار عنوان‌داری نداشت.

لس‌آنجلس؛ تحریم دوم

داستان المپیک ۱۹۸۴ لس‌آنجلس با المپیک مسکو ۱۹۸۰ کاملاً متفاوت بود. درست است که ایران برای دومین

در تاریخ المپیک به دفعات پیش آمده که این رویداد معتبر و فراگیر، از سوی برخی از کشورها به دلایل سیاسی با تحریم روبه‌رو شده است. اولین تحریم سیاسی المپیک به سال ۱۹۵۶ برمی‌گردد؛ زمانی که سه کشور سوئیس، هلند و اسپانیا به نشانه‌ی اعتراض به اقدامات دولت مجارستان، ورزشکاران خود را به المپیک ملبورن اعزام نکردند و کشورهای عراق، مصر، کامبوج و لبنان هم به دلیل بحران کانال سوئز تصمیمی مشابه گرفتند. باین‌حال جدی‌ترین تحریم‌های المپیک به سال‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۸۴ برمی‌گردد؛ المپیک مسکو در سال ۱۹۸۰ با تحریم گسترده‌ی بسیاری از کشورها از جمله کشورهای اسلامی و غربی همراه شد. به‌نحوی که تنها ۸۱ کشور در آن دوره از بازی‌ها شرکت کردند و چهار سال بعد هم شوروی و چهارده کشور بلوک شرق، المپیک لس‌آنجلس را تحریم کردند تا به این ترتیب تحریم المپیک مسکو را تلافی کرده باشند. جالب اینکه «ایران» در هر دو دوره در زمهری کشورهای تحریم‌کننده قرار گرفت و این تحریم‌ها باعث شد که بین هشتمین حضور ایران در المپیک و نهمین حضورش، یک وقفه‌ی دوازده ساله به‌وجود بیاید.

مسکو؛ تحریم اول

المپیک ۱۹۸۰، اولین المپیکی بود که ایران می‌توانست بعد از انقلاب در آن شرکت کند. باین‌حال تجاوز شوروی به خاک افغانستان باعث شد که بسیاری از کشورهای بلوک غرب و اسلامی، در محکومیت این اقدام شوروی، المپیک مسکو را تحریم کنند که یکی از این کشورها ایران بود. البته به گفته‌ی حسین شاه‌حسینی، رئیس سازمان تربیت بدنی و کمیته‌ی ملی المپیک در آن زمان، دستگاه ورزش ایران موافق حضور ایران در آن بازی‌ها بود، اما «سیاسیون» تصمیم گرفتند ایران هم مثل چندین کشور دیگر راهی مسکو نشود. این چهره‌ی ملی-مذهبی، که در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی با دستور مهدی بازرگان، ریاست ورزش ایران را عهده‌دار شده بود، در این باره می‌گوید: «ما قرار بود با کاروانی پر تعداد به مسکو برویم. فوتبال ما که به المپیک صعود کرده بود و تیم‌های کشتی، وزنه‌برداری، بوکس و شنا هم در مجموعه‌ی انقلاب اردوهای خود را برگزار می‌کردند که به‌یکباره حمله‌ی شوروی به